

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 16 czerwca 2004 r.

36513

RPO-475939-XI/04/JA

Pan Krzysztof Pater
Minister Polityki Społecznej

Szanowny Panie Ministrze,

Reforma systemu świadczeń rodzinnych wprowadzona z dniem 1 maja br. ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (ogł. w Dz.U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2255 ze zm.) spowodowała, iż do Rzecznika zaczęły napływać skargi od rodziców zastępczych dotyczące niektórych zapisów ustawy (tj. art. 7 pkt 1 i art. 16 ust. 5).

Dzieci przebywające w rodzinach zastępczych zostały - na mocy art. 7 pkt 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych o treści „zasiłek rodzinny nie przysługuje, jeżeli dziecko przebywa w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie lub w rodzinie zastępczej” oraz art. 16 pkt 5 ustawy o treści „zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie przebywającej w rodzinie zastępczej lub w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie, jeżeli pobyt osoby i udzielane przez tę instytucję świadczenia częściowo lub w całości finansowane są z budżetu państwa albo z Narodowego Funduszu Zdrowia” - wyłączone z kręgu uprawnionych do pobierania zasiłku rodzinnego z dodatkami i zasiłku pielęgnacyjnego. Z dniem 1 maja 2004 r. organy zaprzestały wypłacania dzieciom w rodzinach zastępczych przysługujących dotychczas zasiłków.

Taka treść obu tych przepisów, a dodatkowo także interpretacja art. 16 pkt 5 ustawy wydają się nieuzasadnione. Po pierwsze - zgodnie z art. 79 ust. 1-2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593) opłatę do wysokości miesięcznej pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka umieszczonego w tej rodzinie ponoszą rodzice (w myśl art. 19 ust. 3 i 5 wym.

ustawy do zadań własnych powiatu należy m.in. organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci oraz pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w rodzinach zastępczych). Po drugie -zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków

wynikających z konieczności zapewnienia osobie niepełnosprawnej opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Niezależnie od spełniania tych formalnych wymogów przez rodziny zastępcze inna jest także, co warto szczególnie podkreślić, faktyczna sytuacja dzieci niepełnosprawnych przebywających w instytucjach, o których mowa w powołanym wyżej art. 16 ust. 5 jak i w art. 7 pkt 1 ustawy. Rolą specjalistycznych placówek jest właśnie umożliwienie całościowego wsparcia, rehabilitacji i rewalidacji niepełnosprawnych dzieci, do czego posiadają specjalistyczną bazę i wyposażenie. Natomiast rodziny zastępcze w dążeniu do zapewnienia dzieciom szczególnej troski właściwej pomocy i usamodzielnienia muszą korzystać ze świadczeń poza domem i nabywać odpowiedni sprzęt i pomoce ponosząc ich częściowe lub pełne koszty.

Z chwilą wprowadzenia powołanych wyżej przepisów, w sposób bardzo odczuwalny uległa pogorszeniu sytuacja finansowa dzieci niepełnosprawnych w rodzinach zastępczych - w szczególności 7-latków rozpoczynających edukację. W ich przypadku nastąpiło automatyczne zmniejszenie pomocy finansowej w oparciu o § 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 września 2001 r. (Dz.U. z 2001 r. Nr 120, poz. 1284), a dodatkowo - utrata zasiłku pielęgnacyjnego, zasiłku rodzinnego, a często także świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Fakt, że rodziny zastępcze wychowujące dzieci niepełnosprawne uzyskują kwoty pieniężne na częściowe pokrycie kosztów utrzymania swych wychowanków w zwiększonej wysokości nie może być podstawą do traktowania rodzin zastępczych jako formy opieki instytucjonalnej nad dzieckiem.

Problem ten dotyka grupę dzieci, którym Państwo, zarówno z uwagi na pozbawienie opieki rodziców jak i niepełnosprawność (art. 20 i art. 23 ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o prawach dziecka; Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 527 ze zm.) obowiązane jest zapewnić podwyższony standard ochrony. Prawo do szczególnej ochrony i opieki ze strony Państwa dzieciom przebywającym w rodzinach zastępczych zapewnia również art. 72 ust. 2 Konstytucji RP.

Zapisy ustawy o świadczeniach rodzinnych w obecnym kształcie naruszają nie tylko tę konstytucyjną gwarancję, ale także w sposób dyskryminujący różnicują sytuację tej grupy dzieci wbrew treści artykułu 32 Konstytucji, który daje każdemu gwarancję równości wobec prawa i równego traktowania przez władze publiczne. Dzieci w rodzinach zastępczych są jedyną grupą dzieci przebywających w opiece rodzinnej, która nie dostaje zasiłków rodzinnego i pielęgnacyjnego.

Wprowadzenie tych niespójnych systemowo rozwiązań spowodowało naruszenie podstawowych praw dzieci, co podnoszą Skarżący w listach do RPO (kopie przykładowych listów w załączeniu). Konieczne także jest podkreślenie, że sytuacja rodzin zastępczych na przestrzeni ostatnich lat była bardzo trudna, a wprowadzone z dniem 1 maja br. zmiany mogą prowadzić do niewątpliwie niekorzystnych dla dzieci dramatycznych kroków rodziców zastępczych - aż do umieszczania dzieci w placówkach opiekuńczych włącznie.

Naruszona została zatem nie tylko podstawowa dla państwa prawna zasada sprawiedliwości społecznej, ale również zasady przyzwoitej legislacji. „Odebranie” zasiłku pielęgnacyjnego spowodowało lukę prawną w postaci braku podstawy prawnej do przyznania zwiększonej pomocy dziecku w rodzinie zastępczej z uwagi na niepełnosprawność, co do tej pory związane było właśnie z uprawnieniem do tego zasiłku. Szczególnie naganny jest fakt, że niepewność prawna i wydawanie przepisów z naruszeniem podstawowych reguł legislacji (odpowiedź Biura Prawnego Ministerstwa Polityki Społecznej z dnia 12.05.2004 r.; sygn. BP.024-721/04/Mmi - w załączeniu) dotyczy grupy dzieci specjalnej troski.

Na podstawie art. 16 ust. 1 i art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o pilne podjęcie stosownych działań zmierzających do usunięcia wymienionych naruszeń praw dzieci.

Z wyrazami szacunku

/-/